תם חמור ממועד וכי תימא הכי נמי כדתנן (א)ר' יהודה אומר תם חייב ומועד פטור אימר דשמעת ליה לרבי יהודה לענין שמירה דכתיבי קראי לענין תשלומין מי שמעת ליה והתניא רבי יהודה אומר יכול שור שוה מנה שנגח שור שוה חמש סלעים והנבילה יפה סלע זה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת אמרת וכי מועד למה (א) יוצא להחמיר עליו או להקל עליו הוי אומר להחמיר עליו ומה מועד אינו משלם אלא מה שהזיק תם הקל לא כ"ש אלא א"ר יוחנן [א]שבח נבילה איכא בינייהו דמ"ס דניזק הוי ומ"ס [ב]פלגא והיינו דקא קשיא ליה לר"י השתא דאמרת חס רחמנא עילויה דמזיק דשקיל בשבחא יכול שור שוה חמש סלעים שנגח שור שוה מנה והנבילה יפה חמשים זוז זה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת אמרת היכן מצינו מזיק נשכר שזה נשכר ואומר [1]שלם ישלם בעלים משלמין ואין בעלים נוטלין מאי ואומר וכי תימא הני מילי היכא דאיכא פסידא לניזק אבל היכא דליכא פסידא לניזק כגון שור שוה חמש סלעים שנגח שור שוה חמש סלעים והנבילה יפה שלשים זוז שקיל נמי מזיק בשבחא ואומר שלם ישלם בעלים משלמין [ג]ואין בעלים נוטלין א"ל רב אחא בר תחליפא לרבא א"כ מצינו לרבי יהודה תם משלם יותר מחצי נזק והתורה אמרה [2]ומכרו את השור החי וחצו את כספו אית ליה לר"י פחת שפחתה מיתה מחצין בחי מנא ליה [2]מוגם את המת יחצון והא אפקיה ר' יהודה לזה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת א"כ נכתוב קרא ואת המת מאי וגם ש"מ תרתי: **מתני'** [ד]יש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו פטור על מעשה שורו וחייב על מעשה עצמו [ה]כיצד שורו שבייש פטור והוא שבייש חייב שורו שסימא את עין עבדו והפיל את שינו פטור והוא שסימא את עין עבדו והפיל את שינו חייב שורו שחבל באביו ובאמו חייב והוא שחבל באביו ובאמו פטור שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב [ו]והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור מפני שהוא מתחייב בנפשו: **גמ'** [ג]תני רבי אבהו קמיה דרבי יוחנן [ז]כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר א"ל [ד]פוק תני לברא חובל ומבעיר אינה משנה ואם תימצי לומר משנה [ח]חובל בצריך לכלבו [ה]מבעיר בצריך לאפרו תנן שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור וקתני הוא דומיא דשורו מה שורו דלא קבעי ליה אף

מצינו תם חמור ממועד. ול"ת והא ר"י לית ליה (לקמן דף מה:) צד תמות במקומה עומדת וי"ל דה"פ מצינו צד תמות חמור מצד מועד ומייתי מברייתא דשור שוה מנה כו' ומה צד מועד דחמור אין משלם אלא מה שהזיק צד תמות הקל לא כל שכן: **והתורה** אמרה ומכרו. לאו משום דלשתמע פשטיה דקרא מ"כ דקרא לא משמע כלל אלא י"ל דה"ק והתורה אמרה ומכרו וע"כ ר"י לא מפרש לקרא דלשתלם כל שעה יותר מחצי דהא שמעינן ליה לר"י דאית ליה מ"כ לקמן בפ' שור שנגח ד' וה' (ד' לז.) אמר להן לשבתות משלם נזק שלם ולימי החול משלם חצי נזק: **שורו** שבייש פטור. לגר ורפוי ושבת ודמי ולדות לא חשיב משום דשמעינן ממתניתין דהחובל (לקמן דף פו.) ואע"ג דבושת נמי קתני התם מ"מ תנא הכא לדקדק הוא דומיא דשורו או שורו דומיא דידיה וכן שור שהדליק הגדיש אצטריך להכי כדאיתא בגמרא דלמילתא אחריתי לא אצטריך דפשיטא דחייב דלענין שורו מה לי שבת ומה לי חול ואגב הדליק הגדיש דמיירי בנדון בנפשו קתני חבל באביו ואמו אבל שורו שסימא את עין עבדו אצטריך שאע"פ שבעצמו חייב בשורו פטור דהא לא אשמועינן בשום משנה: **חובל** וצריך לכלבו מבעיר וצריך לאפרו. רבינו שמואל פירש דר' אבהו סבר כר"ש דאמר מקלקל בחבורה חייב ורבי יוחנן ס"ל כר' יהודה דאמר מקלקל בחבורה ובהבערה פטור וצריך לכלבו או לאפרו לא חשיב מקלקל אלא מתקן לחייב אפי' לר"י וקשה דא"כ אמאי א"ל פוק תני לברא אטו משום דס"ל כר"י מאן דמתני כרבי שמעון משתיקין ליה דכה"ג פריך בפ"ק דחולין (דף טו.) ע"כ נראה דר' אבהו ורבי יוחנן אליבא דר"ש פליגי דרבי אבהו כר"ש כדאיתא פרק המוצא (שבת דף קו. ושם ד"ה חוץ) ורבי יוחנן סבר דאפי' רבי שמעון בעי תקון קצת ומיהו לא חשיב תקון שיתחייב בכך לרבי יהודה או לר"ש בשאר מלאכות דאין דרך לחבול בחבירו ליתן לכלבו ולשרוף גדיש בעבור אפר וטעמא בחובל ומבעיר כדמפרש התם בפרק המוצא משום דגמר ממילה והבערת בת כהן ול"ת ואמאי מחייב רבי אבהו אע"פ שאין צריך לכלבו ולאפרו הא כיון דאין צריך כלל מלאכה שאינה צריכה לגופה היא דאע"ג דמחייב ר"ש מקלקל בחבורה מ"מ בעינן צריכה לגופה כדמוכח בריש הנחנקין (סנהדרין דף פד: ושם ד"ה מאן) ובשלהי כל כתבי (שבת דף קכא.) ובפרק כלל גדול (שם דף עה. ושם ד"ה טפי) ובשלהי ספק אכל (כריתות דף כ:) ואור"י דכל הנך סוגיות כרבי יוחנן והסיפא דספק אכל ופרק כל כתבי דהוי ברייתא איכא למימר דההוא תנא סבר כר"י בחדא וכרבי שמעון בחדא

ועי"ל

תם חמור ממועד. דהא גבי מועד אמרינן בפ"ק (דף י:) בעלים מטפלים בנבילה דכתיב והמת יהיה לו וגו'(ה) לניזק: **הכי נמי.** דס"ל תם חמור: **כדתנן.** לקמן בפרק שור שנגח ד' וה': **ר"י אומר תם חייב.** אם שמרו שמירה פחותה וילא והזיק ומועד פטור: **דכתיבי קראי.** כדמפרש התם: **זה נוטל חצי החי.** ששוה חציו י"ב סלעין ופלגא בשביל תשלומין שלו שלא שוה אלא ה' סלעים: **תם הקל לא כ"ש.** אלמא לר' יהודה תם קל קרי ליה: **ר"מ סבר שבח נבילה דניזק הוי.** דלית להו שום שותפות: **והיינו דקשיא ליה לר"י.** דשמעינן ליה בברייתא דלקמן דקאמר יכול שור שוה ה' סלעים שנגח לשור שוה מנה כו' דהא דקאמר יכול משום דקשיא ליה הכי כיון דלדידיה ס"ל דחס רחמנא עליה דמזיק למשקל בשבחא יכול שור שוה חמש סלעים שנגח לשור שוה מנה והנבילה יפה נ' זוזים דשקיל מזיק חצי החי דהוו שני סלעים ופלגא וחצי המת דהוו שש סלעים ורביע: **אמרת וכי היכן מצינו מזיק נשכר.** שאינו מפסיד כלום דאע"ג דקאמר ר"י לעיל דמזיק שקיל בשבחא בתשלומי ח"נ מיהא איתא ומפסיד ע"ה משור החי: **שלם ישלם.** במועד כתיב אלא שני תשלומים כתב לך אחד לתם ואחד למועד לומר בעלים משלמין ואין הבעלים נוטלין: **והנבילה יפה שלשים זוז.** שהוקרה הנבילה משמתה דשקיל מזיק חמשה זוזי בלותן י' זוזי שהשביחה דהא לא מטי פסידא לניזק דהוא נמי מרויח ה' דינר: **אם כן מצינו לר"י תם משלם יותר מחצי נזק.** א"כ דלא דריש ר"י פחת שפחתתו מיתה מחלין בחי מצינו בתם משלם יותר מחצי נזק והיכי דמי שור שוה כ' שנגח לשור שוה מ' והנבילה יפה כ' והוי נזק כ' ופלגא נזקא עשרה וכי פלגי חצי חי וחצי מת נוטל ניזק בחי כ"ה ובמת י' הרי [ל"ה] נמצא מזיק משלם יותר מחצי נזק דבשלמא לר"מ לא משלם אלא חצי מה שפחתתו מיתה אלא לר"י נהי נמי דהיכא דמטי חצי החי יותר מנזק שלם נפקא ליה האי דלא שקיל ניזק חצי החי מקל וחומר ממועד כדקתני לעיל מה מועד חמור אינו משלם אלא מה שהזיק תם הקל לא כ"ש אבל הכא דליכא למימר הכי דהא פחות ממה שהזיק משלם ומיהו טפי מחצי נזק איכא: **אית ליה לרבי יהודה פחת שפחתתו מיתה.** הלכך בההוא נמי מקרא נפקא ליה דלא שקיל אלא חצי נזק: **א"כ.** דלפחת שפחתתו מיתה לחוד אתא לכתוב את המת יחצון מאי וגם ש"מ תרתי דשתפיה רחמנא בשבחא: **מתני' שורו שבייש פטור.** כדקיימא לן (לעיל דף כו.) איש בעמיתו(ו) ולא שור בעמיתו: **שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב.** חצי נזק דמשונה הוא: **גמ' כל המקלקלין פטורין.** לענין שבת: **חוץ מחובל ומבעיר.** כדמפרש טעמא במס' שבת בפרק המוצא (ג) מדאצטריך קרא למישרי מילה מכלל דשאר חובל חייב ומדאסר רחמנא שריפת בת כהן בשבת דמקלקל הוא מכלל דמקלקל בהבערה חייב כגון השורף כלי דמקלקל הוא: **אינה משנה.** דאינהו נמי פטירי: **בצריך לכלבו.** דהוי מקלקל על מנת לתקן. והא ו)(דתנן) גלגל הדס אע"פ שלא יצא משום נוגע הוא דמחייב:

אף

עין משפט נר מצוה

צ א ב מיי' פ"ז מהל' נזקי ממון הלכה ח סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תג סעי' ג:
צא ג טוש"ע שם בהג"ה:
צב ד ה מיי' פ"ז מהל' נזקי ממון הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תה סעיף א ופעי' ג:
צג ו מיי' פ"ד מהל' חובל ומזיק הל' ג ופ"א מהל' שבת הל' ח ופי"א הלכה א ופי"ב הל' י ופי"ב הלכה א סמג לאוין סה ועשין עז:
צד ז מיי' פ"ח מהל' שבת הל' ז:
צה ח מיי' שם פי"ג הל' א:

רבינו חננאל

שנוטל הניזק ע"ה מן החי וכ' דמי הנבילה הכל צ"ה ולר' יהודה נוטל חצי החי ק' וחצי הנבילה י' הכל קי'. והקשה עליה אביי לרבריך שאתה אומר כי ר' יהודה מחייב המזיק לשלם פחת הנבילה נמצא תם חמור ממועד כי המועד כתיב ביה שלם ישלם שור תחת השור לא ידענא דהמת מזיק שקיל ליה מאי טעמא כתיב והמת יהיה לו אלא ללמדך שהיא לניזק והמותר ממה שהיה שוה המת והוא בחיים משלם נמצא פחת הנבילה על הניזק ואין על המזיק כלום ואם תאמר בתם בפחת הנבילה משלם גם המזיק נמצא חומרא בתם מן המועד כי מה שאינו משלם המועד משלם התם. וכי תימא לר' יהודה תם חמור לזה דתנן ר' יהודה אומר תם חייב מועד פטור כו' ואסיק' שאני התם דכתיבי קראי אבל לענין תשלומין לא אמר ר' יהודה ועוד והתניא ר' יהודה אומר יכול שור שוה מנה שנגח שור שוה ה' סלעים והנבילה יפה סלע כו' ונדחו דברי רבא ופירק ר' יוחנן פחת נבילה דברי הכל דניזק הוי ושבח נבילה איכא בינייהו ר' מאיר סבר דניזק הוי ור' יהודה פלגי והיינו דתני בברייתא דקא קשיא לר' יהודה השתא דאמרי' חס רחמנא עליה דמזיק ולא שקיל בפחיתא ושקיל בשבחא יכול שור שוה ה' סלעים שנגח שור שוה ק' והנבילה יפה נ' זוז חולקין חצי החי וחצי המת שנמצא המזיק נוטל יותר מדמי שורו כולו היכן מצינו מזיק נשכר ואומר שלם ישלם מאי ואומר וכי תימא הני מילי דאמרת היכן מצינו מזיק נשכר הני מילי היכא דאית ליה פסידא לניזק שלא יהא מפסיד וזה נשכר אבל היכא דלית ליה פסידא לניזק כגון שור שוה ה' סלעים שהן כ' זוז שנגח שור שוה ה' סלעים ושבחה הנבילה ושוה ל' זוז דשקיל האי כ"ה זוז והאי כ"ה זוז נמצא המזיק נוטל דמי שורו כולו ותוספת ה' זוז לפיכך כתיב שלם ישלם הבעלים משלמין ולא נוטלין. (א) אמר ליה רב אחא בר תחליפא לרבא לדידך דאמרת דלמא כי חס רחמנא עליה דמזיק דשקיל בשבחא היכא דלית ליה פסידא לניזק אבל היכא דאית ליה פסידא לניזק לא מגלי רחמנא גבי מועד שלם ישלם תשלומי מלויא מכלל דתם אע"ג דמפסיד ניזק תשלומי הוו. אימא אם משלם לו חד וזוא תשלומי הוו וחולק עמו בפחת ובחי ואע"פ שזה מפסיד יהיה זה נשכר. אמר ליה לר' יהודה פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי כלומר המזיק משלם ההזיק ואם אין שם ההזיק אין למזיק כלום אמר ר' אחא בר תחליפא לרבא לדידך דאמרת לר' יהודה פחת שפחתתו מיתה פלגי נמצא תם משלם יותר מחצי נזק כגון שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' והנבילה יפה נ' זוז נמצא חצי נזק ע"ה ממחצה הנבילה ואינה שוה עכשיו אלא ל' זוז לר' יהודה דאמר פלגי חייב המזיק לשלם לניזק פחת שפחתתו מיתה יותר על חצי נזק י' זוז ופריק כל כי האי גונא אית ליה לר' יהודה פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי. לישנא אחרינא

רבינו חננאל (המשך)

א"כ שחולק הניזק והמזיק השור החי והמת פעמים שישוה השור החי ש' והמת היה שוה ר' והנבילה יפה נ' זוז הניזק נוטל מן החי ק"נ ומן הנבילה כ"ה הכל קע"ה והנזק לא היה אלא ק"נ זוז שהנבילה היתה שוה נ' זוז ועכשיו נמצא תם משלם יתר מחצי נזק, ופרקי' אית ליה לר' יהודה פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי מנא ליה מוגם את המת יחצון. הא אפקיה ר' יוחנן אליבא דר' יהודה דאית ליה למזיק בשבח נבילה. ופרקי' א"כ לכתוב קרא ומכרו את החי וחצו את כספו וגם את המת ולישתוק והוה אמינא בזמן שנגח שור שוה ר' לשור שוה ר' והנבילה לא יפה כלום דמקיימי' חלוקה חצי בחצי בחי ובמת אבל בזמן דלא מקיים האי והאי לא. כתב יחצון מכל מקום הנזק לאשמועינן פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי ואית מאן דמפיק האי סברא מוגם ואמר אתין וגמין רבויין אתא גם לרבות שור שוה ר' והנבילה יפה נ' זוז ומחצין בחי הנזק והוא פחת שפחתתו מיתה וכן כל נזק כיוצא בו וזולתי שור שוה ר' שנגח שור שוה ר' והנבילה יפה כלום מחצין המת והחי בלבד: **מתני'** יש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו כו' שורו שחבל באביו ובאמו חייב הוא שחבל באביו ובאמו פטור וכן שורו שהדליק את הגדיש כו' תני ר' אבהו קמיה דר' יוחנן כל המקלקלין פי' בשבת פטורין חוץ מחובל ומבעיר אמר ליה חוץ מחובל ומבעיר אינה משנה אלא כל המקלקלין פטורין אפי' חובל ומבעיר בכללם הכל פטורין. אם תמצא לומר משנה חובל כגון שהכה בהמה וכיוצא בה והרגה בצריך לכלבו. מבעיר בצריך לאפרו

מסורת הש"ס

א) לקמן מה:, ב) [ע' תוס' כתובות ל: ד"ה רב אשי], ג) שבת קו., ד) [שבת שם. ביצה יב: יבמות לג: סנהדרין פד:], ה) [שמות כא], ו) [ויקרא כד], ז) [נ"ל דתניא שבת קו:].

תורה אור השלם

1. אוֹ נוֹדַע כִּי שׁוֹר נַגָּח הוּא מִתְּמוֹל שִׁלְשֹׁם וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ בְּעָלָיו שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם שׁוֹר תַּחַת הַשּׁוֹר וְהַמֵּת יִהְיֶה לּוֹ: שמות כא לו

2. וְכִי יִגֹּף שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ וָמֵת וּמָכְרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת הַמֵּת יֶחֱצוּן: שמות כא לה

הגהות הב"ח

(א) גמ' למה יצא להחמיר: (ב) רש"י ד"ה חוץ מחובל וכו' בפרק המוצא. נ"ב ד' קו ע"א:

מוסף רש"י

חוץ מחובל. באדם דמקלקל הוא וחייב, דתנן (לקמן פו.) החובל בחבירו בשבת פטור מלשלם מפני שנדון בנפשו (שבת קו.). ומבעיר. את הגדיש מקלקל הוא וחייב, כדתנן והוא שהדליק את הגדיש פטור מן התשלומין מפני שנדון בנפשו (שם). פוק תני לברא. דטעות הוא (סנהדרין סב.). אינה משנה. לא נשנית מעולם בבית המדרש (ביצה יב:) דאם מקלקל הוא פטור (שבת קו.). בצריך. לדם היוצא מן החבלה, לכלבו. ואם מקלקל הוא אצל נחבל, מתקן הוא אצל הכלב (שם).

ה) לפנינו בגמ' ליתא להך מימרא דר' ולא ואולי דגי' אחרת היה לרבינו ז"ל בסוגיין ול"ע.